

जलसंपदा विभागाच्या कामांचे तसेच ल.पा.
स्थानिक स्तरीय कामांचे तांत्रिक परीक्षण
(Technical Audit) व बांधकाम परीक्षण (Work
Audit) करणे.

महाराष्ट्र शासन

जलसंपदा विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: संकीर्ण ०६१६/प्र.क्र.(४८३/१६)/मोप्र १

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,

मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.

दिनांक: २५/०७/२०१६.

संदर्भ :- १) शासन निर्णय क्र. संकीर्ण-२०१४/ (२४८/ २०१४)/मोप्र-२,

दिनांक २५/८/२०१४

२) शासन निर्णय क्र. संकीर्ण-२०१४/ (२४८/ २०१४)/मोप्र-२,

दिनांक १६/३/२०१५

प्रस्तावना :

महाराष्ट्राच्या विकासात सिंचन हा महत्वाचा घटक आहे. जलसंपदा विभागामार्फत कार्यप्रकारानुसार सध्या खालील तीन प्रकारची अंतर्गत परीक्षणे (Internal Audit) करण्यात येतात.

अ) वरिष्ठ कार्यालयामार्फत प्रशासकीय कामाचे परीक्षण

आ) महालेखापाल, नागपूर यांचे मार्फत लेखा परीक्षण

इ) महाराष्ट्र जलसंपत्ती विकास केंद्र, औरंगाबाद मार्फत जललेखा परीक्षण.

२.० प्रकल्प अधिकाऱ्यांनी सर्वेक्षण, अन्वेषण, संकल्पन, निविदा निश्चिती, खरेदी, यंत्रसामग्री वापर व बांधकाम करताना घेतलेल्या निर्णयाचे परीक्षण (Technical Audit) नियमितपणे करण्याची निश्चित अशी यंत्रणा व कार्यपद्धती सध्या अस्तित्वात नाही.

३.० क्षेत्रिय तांत्रिक अधिकाऱ्यांनी निर्णय घेताना विहीत शासन निर्णय, परिपत्रक, I.S. Codes, मार्गदर्शक सुचना यांचा अवलंब केला आहे किंवा कसे यांचे परीक्षण वेळचे वेळी होणे गरजेचे आहे. यामुळे संभाव्य चुका / अनियमितपणा /सदोष कार्यपद्धती यांना वेळीच आळा बसेल. तसेच प्रकल्प कार्यान्वयिकरणाच्या कालमर्यादा व खर्च यावर नियंत्रण राहील. सिंचन विषयक विशेष चौकशी समितीने देखिल अशा प्रकारचे तांत्रिक परीक्षण पथक स्थापन करण्याची सुचना केली आहे.

४.० त्याचप्रमाणे उच्च न्यायालयात दाखल झालेल्या जनहित याचिकेमध्ये जलसंपदा विभागाकडील कामांचे त्रयरथ बांधकाम निरिक्षण ((Work Audit) होण्याबाबत मागणी करण्यात आलेली आहे. प्रगती पथावरील बांधकाम घटकांच्या गुणवत्तेचे परीक्षण गुणनियंत्रण यंत्रणेमार्फत होत असले तरीही झालेल्या प्रकल्प कामाचे आवश्यकतेनुसार तांत्रिक, भौतिक व आर्थिक मुल्यमापन तसेच प्रकल्प घटकापासून संकलित लाभ मिळत आहेत किंवा कसे? मिळत नसल्यास त्याची वस्तुनिष्ठ कारणे काय आहेत? याची तपासणी करण्यासाठीची (Work Audit साठी) व्यवस्था निर्माण करणे आवश्यक आहे.

सिंचन विषयक विशेष चौकशी समितीच्या अहवालातील प्रस्तावित ४२ सुधारणांच्या अंमलबजावणीबाबत स्थापन करण्यात आलेल्या उपसमितीने अशाप्रकारचे बांधकाम परीक्षण लघु पाटबंधारे स्थानिक स्तरीय कामांचेसुध्दा व्हावे असे अभिप्राय व्यक्त केले.

५.० या पार्श्वभूमीवर सिंचन प्रकल्प उभारणीसाठी कार्यरत यंत्रणेचे व्यवस्थादोष वेळचेवेळी दूर करून प्रकल्पाची कामे अधिक दर्जदार, गतिमान व पारदर्शकपणे होऊन योजनेचे संकल्पीत लाभ लाभार्थीना होण्यासाठी नियमित तांत्रिक परीक्षण व बांधकामाच्या परीक्षणासाठी कायमस्वरूपी त्रयरथ सक्षम व्यवस्था उपयुक्त ठरेल असे शासनाचे मत बनले आहे. त्यानुसार खालीलप्रमाणे निर्णय घेण्यात येत आहे.

शासन निर्णय:-

(अ) तांत्रिक परीक्षण (Technical Audit)

६.०० शासनाच्या थेट नियंत्रणाखालील अस्तित्वात असलेल्या ५ दक्षता पथकांकडे सध्या त्यांच्या कार्यक्षेत्रातील प्रादेशिक कार्यालये, मंडळ व विभागीय कार्यालयांचे तांत्रिक परीक्षण करण्याची जबाबदारी सोपविण्यात येत आहे. त्याचप्रमाणे अस्तित्वातील तीन गुणनियंत्रण मंडळांकडे त्यांच्या कार्यक्षेत्रातील कामाच्या गुणनियंत्रणा बरोबरच बांधकाम परीक्षण (Work Audit) करण्याची जबाबदारी सोपविण्यात येत आहे.

७.० तांत्रिक परीक्षण (Technical Audit) व बांधकाम परीक्षण (Work Audit) व्यवस्था निर्माण करण्यामागची शासनाची विचारधारा पुढीलप्रमाणे व्यापक स्वरूपाची आहे.

७.१ प्रकल्पांची बांधकाम कालमर्यादा, बांधकामाचा खर्च व गुणवत्ता यावर नियंत्रण ठेवणे. तसेच प्रकल्पाचे नियोजित लाभ मिळत आहेत याची खातरजमा करणे.

७.२ व्यवस्थादोष व तांत्रिक कामकाजातील त्रुटी वेळचे वेळी शासनाचे निर्दर्शनास याव्यात व त्यावर उपाय योजना करणे शासनास शक्य व्हावे.

७.३ तांत्रिक त्रुटीबाबतची जबाबदारी निश्चित करण्याची व्यवस्था निर्माण करून त्यायोगे प्रत्येक तांत्रिक अधिकाऱ्यात वैयक्तिक जबाबदारीची जाणीव निर्माण करणे.

७.४ निर्णय प्रक्रियेतील पारदर्शकता वाढवणे.

७.५ संभाव्य अनियमिततेस वेळीच आळा घालणे.

७.६ विहीत शासन निर्णय, परिपत्रके, I.S. Codes, मार्गदर्शक सुचना यांचे अंमलबजावणीबाबत जागरुकता वाढविणे.

७.७ प्रत्येक तांत्रिक अधिकाऱ्याचे विहित केलेल्या जबाबदारीच्या अनुषंगाने मूल्यमापन करणे.

७.८ एकंदरीत प्रकल्प कार्यान्वयीकरणाच्या प्रक्रियेचे मूल्यवर्धन करणे (Value Addition).

७.९ तांत्रिक/ बांधकाम परीक्षण करताना प्रकल्प कामाच्या प्रगतीवर अनिष्ट परिणाम होणार नाही याची काळजी घेणे आवश्यक आहे.

७.१० सारांशाने तांत्रिक परीक्षण ही नियत तपासणी राहील. मात्र बांधकाम परीक्षण ही शंकास्पद प्रकरणी वस्तुस्थिती समोर येण्यासाठी निर्माण केलेली पारदर्शक व्यवस्था आहे.

८) तांत्रिक परीक्षणाची सर्वसाधारण कार्यपद्धती:-

तांत्रिक परीक्षणाची सर्वसाधारण कार्यपद्धती पुढीलप्रमाणे राहील.

८.१ जलसंपदा विभागाकडील प्रत्येक प्रादेशिक कार्यालयाचे व मंडळ कार्यालयाचे तांत्रिक परीक्षण दरवर्षी करण्यात यावे. प्रत्येक विभागीय कार्यालयाचे तांत्रिक परीक्षण दोन वर्षातून एकदा करण्यात यावे. मात्र तपासणीचे वेळी मागील तपासणीच्या दिनांकापासूनच्या सर्व निर्णयांचे परीक्षण करावे.

८.२ या परीक्षणामध्ये विविध स्तरावरील तांत्रिक मान्यता, निविदा मान्यता, अतिरिक्त बाब दरसूची, निविदा बाबीतील परिमाण वाढ, संकल्पचित्र मान्यता, दरसूची बाह्य मंजुर केलेले दर इत्यादी बाबींबाबत क्षेत्रिय अधिकाऱ्यांनी घेतलेले निर्णय शासनाने विहीत केलेल्या मार्गदर्शक सुचना, परिपत्रके, शासन निर्णय, आय. एस. कोड या प्रमाणेच होत आहे याची खातरजमा करावी. याबाबत काही विचलन होत असल्यास अशा बाबी निर्दर्शनास आणण्यात याव्यात.

८.३ तांत्रिक परीक्षण अहवाल तपासणीच्या दिनांकानंतर आठ दिवसांत अर्ध परिच्छेद (Half Margin) स्वरूपात शासनास सादर करावा व सर्व संबंधित वरिष्ठ कार्यालयांना प्रत पाठवावी.

८.४ तांत्रिक परीक्षण अहवाल प्राप्त झाल्यानंतर मुख्य अभियंता (दक्षता व प्रकल्प) तथा सहसचिव हे प्रत्येक तिमाहीच्या शेवटच्या आठवड्यात प्रदेश कार्यालयास भेट देऊन त्या तिमाहित करण्यात आलेल्या तांत्रिक परीक्षण अहवालांचे वाचन करतील व महत्वाच्या बाबी

शासनाच्या निर्दर्शनास आणतील. मंडळ कार्यालय व विभागीय कार्यालयाचे अहवाल वाचन अधीक्षक अभियंता, दक्षता पथक करतील व महत्वाचे बाबी शासनाच्या निर्दर्शनास आणतील.

८.५ अहवाल वाचनांती अंतिम केलेल्या आदेशांबाबत संबंधित कार्यालय प्रमुख वस्तुनिष्ठ खुलासा करतील. सदर खुलासा विचारात घेऊन शासन स्तरावरून पुढील कार्यवाही करण्यात येईल.

८.६ त्याचप्रमाणे एखाद्या विशिष्ट प्रकरणी शासनाने निर्देशित केल्यास दक्षता पथक प्रकरण सापेक्ष तपासणी करून शासनास अहवाल सादर करेल.

(ब) बांधकाम परीक्षण (Work Audit) सर्वसाधारण कार्यपद्धती:-

९.० अस्तित्वातील ३ गुणनियंत्रण मंडळांकडे त्यांच्या कार्यक्षेत्रातील कामांबाबतचे गुणनियंत्रण बरोबरच बांधकाम परीक्षण (Work Audit) करण्याची जबाबदारी सोपविण्यात येत आहे.

९.१ एखाद्या विशिष्ट प्रकल्पाच्या किंवा प्रकल्प घटकांच्या बांधकामाबाबत शंकास्पद परिस्थिती प्राथमिक चौकशीत निर्दर्शनास आल्यास सविस्तर बांधकाम परीक्षणाबाबत शासन निर्देश देईल. असे निर्देश प्राप्त झाल्यानंतर अशा प्रकल्पाचे किंवा प्रकल्प घटकाच्या बांधकामाचे परीक्षण संबंधित अधीक्षक अभियंता गुणनियंत्रण मंडळ हे करतील व त्याबाबतचा अहवाल शासनास सादर करतील.

९.२ बांधकाम परीक्षणामध्ये बांधकामाचे भौतिक, तांत्रिक व आर्थिक मूल्यमापन करून झालेले काम हे झालेल्या खर्चाशी सुसंगत आहे किंवा कसे याची तपासणी करणे अभिप्रेत आहे. त्याचप्रमाणे कार्यक्षेत्रावर झालेले काम मंजूर संरेखा, मंजूर संकल्पचित्र, विहित मानका (Specifications) नुसार झाले आहे व ते संकल्पित लाभ देण्याच्या दृष्टीने सक्षम/ उपयुक्त आहे याची खातरजमा करणे अभिप्रेत आहे.

९०. तांत्रिक परीक्षणाच्या व बांधकाम परीक्षणाच्या वरील नमूद बाबी या प्रातिनिधीक स्वरूपाच्या असून याबाबत सविस्तर मार्गदर्शक सुचना / नमुने शासन स्तरावरून वेळोवेळी स्वतंत्रपणे निर्गमित करण्यात येतील.

९१. सद्यःस्थितीत ग्रामविकास व जलसंधारण विभागांतर्गत गुण नियंत्रण मंडळे व दक्षता पथके कार्यरत नाहीत, ती त्यांनी त्वरित निर्माण करावीत.

दरम्यानच्या काळात एखाद्या विशिष्ट प्रकरणी सचिव (ग्राम विकास व जलसंधारण) यांनी प्रधान सचिव (जलसंपदा) यांना विनंती केल्यास जलसंपदा विभागाकडील गुण नियंत्रण मंडळांनी त्यांचे कार्यक्षेत्रातील स्थानिक स्तर योजनेचे बांधकाम परीक्षण करावे.

९२. तांत्रिक परीक्षण अंमलबजावणीसाठीची दक्षता पथकास आवश्यक यंत्रणा :-

प्रत्येक दक्षता पथकास सदर तांत्रिक परीक्षणाची अतिरिक्त जबाबदारी प्रभावीपणे पार पाडता यावी यासाठी आवश्यक असणारी आस्थापना जलसंपदा विभागाकडील अन्यत्र उपलब्ध असलेल्या आस्थापनेतून समांतररित्या फिरवा- फिरवीने उपलब्ध करून देण्यात येत आहे. पाचही दक्षता पथकांचा एकत्रित सुधारीत आकृतिबंध सोबतच्या परिशिष्ट-१ नुसार राहील. मात्र गुणनियंत्रण मंडळाकडे सोपविलेली बांधकाम परीक्षणाची कार्यवाही त्यांनी उपलब्ध आस्थापनेतूनच करावयाची आहे.

१३. सदर शासन निर्णय संदर्भित क्रमांक १ व २ अन्वये गठीत केलेल्या सिंचन विषयक विशेष

चौकशी समितीच्या अहवालातील प्रस्तावित ४२ सुधारणांच्या अंमलबजावणीसाठी शासनस्तरावर अतिरिक्त मुख्य सचिव (गृह) यांच्या अध्यक्षतेखाली गठीत केलेल्या समितीच्या दिनांक ८/७/२०१६ रोजीच्या बैठकीत चर्चेअंती झालेल्या मान्यतेनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेत स्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१६०७२५१२३६१३५५२७ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकीत करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(र. ए.उपासनी)
शासनाचे उप सचिव

प्रत,

- १) मा. राज्यपाल यांचे प्रधान सचिव.
- २) मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव.
- ३) मा. मंत्री (जलसंपदा) यांचे खाजगी सचिव.
- ४) मा. मंत्री.(जलसंधारण) यांचे खाजगी सचिव.
- ५) मा. मंत्री . राज्यमंत्री (जलसंपदा) यांचे स्वीय सहायक.
- ६) मा. मंत्री . राज्यमंत्री (जलसंधारण) यांचे स्वीय सहायक.
- ७) मा. विधानसभा/विधानपरिषद सदस्य (सर्व)
- ८) अ.मु.स. (गृह), गृह विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ९) प्रधान सचिव (ज. सं. प्र. व विकास), जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- १०) सचिव (ज. सं. व्य. व लाक्षेवि), जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ११) सचिव जलसंधारण विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- १२) महालेखापाल १ व २, महाराष्ट्र राज्य (लेखा व अनुज्ञेयता), मुंबई/नागपूर.

- १३) महालेखापाल १ व २ महाराष्ट्र राज्य (लेखापरिक्षा), मुंबई/नागपूर,
- १४) सर्व कार्यकारी संचालक, जलसंपदा विभाग.
- १५) सर्व सहसचिव, उपसचिव, जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- १६) संचालक, लेखा व कोषागारे, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
- १७) आ. वि. स. व उ. स., जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- १८) सर्व मुख्य अभियंता, जलसंपदा विभाग.
- १९) सर्व मुख्य अभियंता, लघु पाटबंधारे स्थानिकस्तर विभाग
- २०) सर्व उपसचिव, जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- २१) सर्व अधिकारी अभियंता, जलसंपदा विभाग.
- २२) सर्व अधिकारी अभियंता, लघु पाटबंधारे स्थानिकस्तर विभाग.
- २३) सर्व कार्यकारी अभियंता, जलसंपदा विभाग.
- २४) सर्व कार्यकारी अभियंता, लघु पाटबंधारे स्थानिकस्तर विभाग
- २५) मोप्र-१ कार्यासन संग्रहार्थ.

शासन निर्णय क्र. संकीर्ण ०६१६/प्र.क्र.(४८३/१६)/मोप्र १; दिनांक- २५ /७ / २०१६ चे सहपत्र.

परिशिष्ट-१

अस्तित्वातील ५ दक्षता पथकांचा एकत्रित सुधारीत आकृतीबंध

अ.क्र.	पद	अस्तित्वातील ५ दक्षता पथकांचा आकृतीबंधानुसार एकत्रित पदसंख्या	सुधारीत आकृतीबंधानुसार	
			एक दक्षता पथकाची पदसंख्या	५ दक्षता पथकांची होणारी एकत्रित पदसंख्या
१	अधीक्षक अभियंता	५	१	५
२	उच्चश्रेणी लघुलेखक	--	१	५
३	कार्यकारी अभियंता	--	२	१०
४	स्थापत्य उप अभियंता	१०	५	२५
५	यांत्रिकी उप अभियंता	--	१	५
६	विद्युत उप अभियंता	--	१	५
७	सहाय्यक अभियंता श्रेणी-२	२	--	--
८	कनिष्ठ अभियंता	२	--	--
९	प्रथम लिपिक	६		--
१०	वरिष्ठ लिपिक	१४	१	५
११	कनिष्ठ लिपिक/ टंकलेखक	५	५	२५
१२	संगणक चालक	--	२	१०
१३	वाहन चालक	१०	४	२०
१४	नाईक	१६	१	
	शिपाई		४	३०
	चौकीदार		१	
	एकूण	८०	२९	१४५

टिप : दक्षता पथक, ठाणे/ पुणे/ औरंगाबाद/ नागपूर/ अमरावती निहाय सुधारित आकृति-बंधानुसार एकूण १४५ पदांची पदनिहाय फोड दर्शविणारा शासन निर्णय स्वतंत्रपणे निर्गमित करण्यात येईल.